

Marc LEGASSEri Omenaldia

Marc Légasseren azken liburuaren aurkezpena aitzakiatzat harturik, Lezoko herriak omenaldi bakar eta bakanetako bat eskaini nahi izan dio idazle honi Lezorekin duen loturagatik, amaren familia jatorriz Lezokoa baitzuen.

Omenaldi hasieran, Murixka dantza taldeak ohiko Agurra eskaini zion, lore-sorta ere jaso zuelarik. Ondoren Andreone Kultur etxera abiatu ziren bertan mahai-ingurua ospatzeko. Bertan partaide honoko idazleak izan ziren: Emilio LOPEZ ADAN "Beltza"; Jose Luis ALVAREZ ENPARANTZA "Txillardegia"; Marc LEGASSE bera; Patri URKIZU; Luis NUÑEZ; Luis JIMENEZ DE ABERASTURI eta azkenik, Maite IDIRIN kantaria.

Mahai-ingurua eta solasaldiaren sarrera bera, Joseba AURKENERENA Kultur Batzordeko zinegotziaren gidaritzapean izan zen.

SARRERA

Gaur 1990ko Apirilaren 27a izanik, Lezon aurkezpena egiteko arrazoinak honokook izan dira batipat: lehenik eta behin, Marc erdi lezoarra edota, lezoarra oso-osorik sentitzen delako (arestian aipatu gisa). Bestalde, Kultura Batzorde honek pozez beterik ekin dio egitasmo honi, Marc-ek publikoki beti adierazi izan baitu Lezorekiko begirunea eta beste arrazoinetako bat zera litzateke; Marc-en filosofia jator eta sutsuarekin eta bere istorioetan aipatzen duen mundu magikoarekin bat egiten dugula, geure burua Euskal Herri horren zati edota partaidetzat hartuz. Eta azkenik, berak amesten duen Euskal Herriaren zorientasunaz eta independentziaz sinesten dugulako.

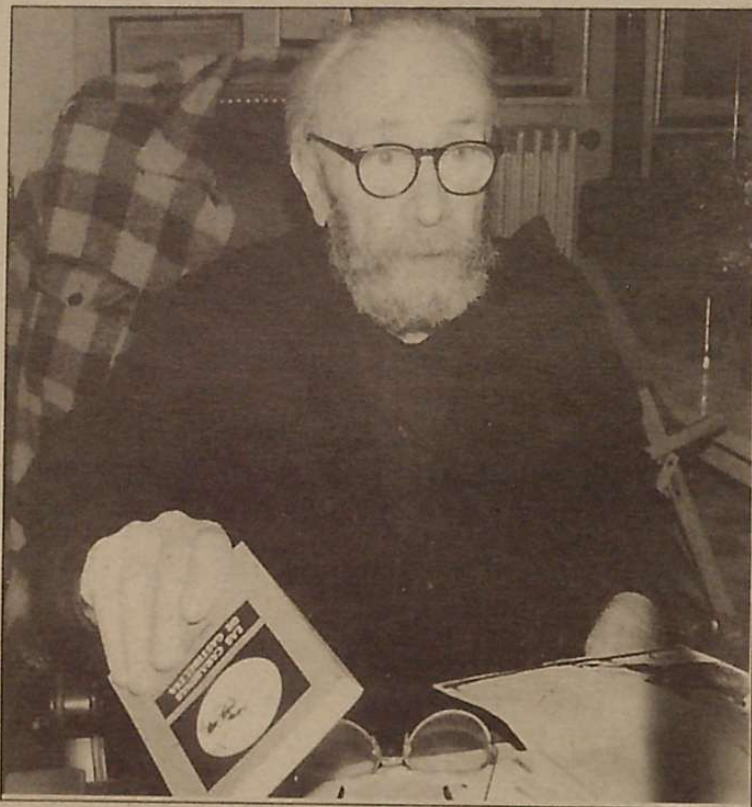
Gure Herriaren independentziaren aldeko etengabeko borroka luze horretan parte hartzeko bide asko daude, **literatura** adib., izan da Marc Légassek jorraturiko bideetako bat.

Bere azken liburu honetan, ARPAZ ETA TXALAPARTAZ lagunduriko Iraetaren zortziko maxinatuen aire itxaropentsua dakarkigu gogora. Iraetaren soinu magikoa, gure Herriaren helburu eta esperantzaren suspertzailerik onena delakoan, zabal ditzagun gure bihotzbelarriak bere mezuaz gainezka daitezen.

Eta Andreoneko aretoa muturreraino bete zuen entzulegoari eskerrak eman ondoren eman zitzaion hasiera solasaldiari. Eta lehenik, Luis NUÑEZ, EGIN egunkariko erredakzio-buru ohiak hartu zuen hitza.

Luis NUÑEZ

Bi akats ikusten dizkiot liburu honi eta horregatik ez nioke gomendatuko inori. Bata, idazlea aski analfabetoa da, frantsesez euskaldun baten azentoz egiten duela; euskaraz, doi-doi eta espainieraz aldiz, frantsesaren azentuaz hitzegiten duela. Orduan, analfabeto edo aski analfabetoa den idazle baten liburua irakurtzea ez da oso logikoa.

Eta bigarren arrazoina edo akatsa zera litzateke; gazteegia gertatzen dela liburua. Normalki, gazteek libreki idazten dutelako eta zahar-ragoek aldiz, dena kalkulatu, neurtua... eta hori heldutasunaren berezitasuntzat jotzen da. Adinarekin denak moteldu egiten garela, nagikeriaz, komoditateaz edo nahi denaz, gero eta guttiago produzitzen dugu eta ez hain libre.

Baina badira hirugarren arlo batean sartzen diren pertsona batzuk, eta adinarekin helduak baino libreago eta arinago jokatzeko dutenak, eta hemen kokatuko nuke Marc Légasse eta honekin batera, Telesforo Monzon bera ere, besteak beste.

Guzti horregatik diot, Marc gazteegia eta martxosoegia dela, bere liburua edonori gomendatzeko.

Baina bada beste puntu baikorrago bat. Gaur egun politikero burgesek ematen diguten Euskal Herriaren aurpegia oso faltsua da, ttikikeriaz betea, aldrebestua, eta Marc aldiz, hori aldatzen saiatzen da, Euskal Herriaren errealitatea, historia, bizitza, berezitasunak,... distantzia historikoaz eta umorez beterik esplikatzen ahalegintzen da.

Honexegatik beraz, **benetan gomendagarria** dela diot. **Irakurterraza eta atsegina. Gau batean irakurtzeko modukoa.**

Ni PNV-koa banintz esango nizuke: "BEHAR ZAITUGU, MARC!" Baina PNV-koa ez naizenez, beste era batera esango dizut: "MARC, JARRAITU BORROKA IDATZIAN!".

Ondoren, Jose Luis **ALVAREZ ENPARANTZA**
"TXILLARDEGI" k hartu zuen hitza.

TXILLARDEGI

Nik ere zerbait aipatu nahi nuke Marc-en ibilbidea ezagutarazteko. Nik Marc duela 30 urte jada ezagutu nuen gartzelatik irten ondoren ihesi joan nintzelarik bestaldera.

Une horretan Euskal Herrian halako krisialdi izugarria zegoen. Ordurako sortua zen **ETA** mogimendua, orduantxe ere azaldu zuen eibartar batek Caracasen **IRRINTZI** izeneko aldizkaria eta aldizkari horren inguruan sortu zen PNVren aurka eta Eusko Jaurlearitzaren kontrako talde bat, irtenbiderik gabeko bide bat zela, e..a., e..a., esanez. Eta talde honek "Manifiesto de Caracas" deituriko idatzia kaleratu zuen.

Eta garai askotan bezala orduan ere Marc nahiko bakarrik zegoelarik, Federiko Krutwig etorri zen Alemaniatik, Bilbotik ihesi eta Patxi Miangolarra ere Caracasetik etorri berria zenez, erdi txantxetan edo, "K.L.M." taldea osatu zuten, ez hegazkinena, noski, "**KRUTWIG, LEGASSE, MIANGOLARRA**" baizik.

Eta hauek orduan muntatu zuten Baionan, **VASCONIA** deituriko liburua. Aipatu liburua prestatu zuten egoitzako paretak izugarritzko mapez estali zituzten, non Euskal Herria Angulemaraino, Burgoseraino e.a., allegatzen baitzen, F. Krutwig-en teoriari jarraiki.

Beraz, **VASCONIA** F. Krutwig-ek idatzia izan arren dudarik ez dago pasarte askotan Marc-en eskua nabaria dela eta, Luis Arana Goiriren aportazioak partikulariki.

Bagenekien Luis Arana Goiri PNVtik bota zutela baina ez genekien zergatia eta **VASCONIA**n azaldu ziren dokumentu horiei esker jakin izan genuen, bertan agertzen baitira xehetasun guztiak eta dokumentu horiek Marc-i esker izan genituen. Eta gu orduan enteratu ginen bazegoela oposizio bat PNVren aldetik ere hegoaldean batera ezagutzen ez zena eta Marc-i esker ezagutu ahal izan dugu.

Bestalde, Marc, **SOTA** familiako emazteki batekin ezkondu zenez, PNVa barne-barnetik ezagutzeko parada izan du, horregatik behin eta berriz eskatu izan diot Marc-i, bere oroitzapenak idatzi beharko zituzkeela, izugarri interesgarriak izango liratekeelako zeren eta, Sota familia izan baita PNVren "mezenasa".

Beste datu bat: 1971ean eta Burgoseko Prozesuaren ondorioz gose greba antolatu zen Baionako Katedralean eta gose greba hartara etorri zitzaigun Marc, eta Monzon ere bertan zegoela ikusirik, bapatean esan zuen: -hemen geldituko naiz! eta koltxoi bat eskatu eta horrela egin zuen bere bigarren gose greba. Marc-ek lehenengo gose greba gerla ondoren egina baitzuen, hain zuzen 1945ean gerla bukatu ondoren Autonomi Estatutua aurkeztu zuten eta orduan atxilotu zuten Marc, eta gartzelan zegoela egin zuen aipatu gose greba. Eta bigarren gose greba hartaz beti esaten zuen: **ETA**ko jendearekin gose greba egiteaz oso pozik zegoela, gaztetzea bezala bait-

zen beretzat.

Hori izan zen beraz, lotura garbia euskal mugimenduarekin. Geroxeago ere beste gose greba bat egin zuen Angelun eta elizan geundela 18. egunean (aski ahulduak geundelarik ia denak) Erretorea agertu zen eta Marc agurtzera zutitu zenean edo, zorabiatu eta apaizaren besoetara erori zen; apaiza izutua, urduri, Marc kordea galduta ikusirik eta guztiok altxa ginen beldurtuta. Beraz Marc-ek baditu gartzela eta gose greba

batzuek berekin.

1973-74ean berriz bere etxea errefuxiatu guztion zentroa bilakatu zen. Garai hartan sekulako eztabaidak eta bilerak izaten ziren honen etxean, "Periko Baita-n"; Eva Forest, Ortzi, Ezkerra... eta beste zenbait jende elkartzen zeneko afari haietan. Esan nahi dut beraz, aski ongi ezagutzen dituela arazo guztiak. Eta bukatzeko, berriro diot, nik uste pena handia dela Marc-ek ez idaztea bere **memoriak**, zeren eta oso ongi ezagutu baitzituen Jagi-Jagi-koak, EAJ-koak,... e.a., eta zoritxarrez historia hori ez da batere ezagutzen. Guk ezagutzen dugun historia PNV-k kontatu diguna da eta ez ezker aberzaleen ikuspuntutik, baina dena den, nik uste oraindik Marc-ek egingo duela, liburu hau egin duen bezalaxe.

Eta horretarako nik proposatuko nuke kazetari "bolondres" bat, Marc-ek hitzegiten duen guztia jasotzeko eta hor aterako litzateke izugarrizko dokumentazioa, ETaren fenomeno eta PNVren gaurko egoera esplikatuko ligukeena zeren eta aspalditik baitator eta Marc-ek oso ongi daki guzti hori.

Beraz, galdetzen denean, **Marc Legasse zergatik ez da konprometitu?** Hori ez da egia. Lehenengo eta behin esan behar da Marc, bai jatorriz, familiaz, eta baita SOTA-ren ondorioz, jauntxoan artean egon zitekeela, hau da, Euskal Herriko aberatsen artean sekulako bizimodua eramanez eta sartutako saltsetan sartu eta halere ez da saldu. Hortaz, T. Monzon bezala da, zeren eta hauek bai bazuten arrazoina esateko: "beno, gu gara hemengo aitor-semeak, jauntxoak eta,...." eta halere, beti borroka herrikoia-ekin egon dira eta daude, beraz, hori batetik. Eta bigarrenik, Marc iparraldekoa da, edota, Parisen sortua eta konpara ezinak dira iparraldea eta hegoaldea eta badirudi askoz hobeto konpondu izan dela hegoaldekoekin.

Marc-en beste aipamen bat egiterakoan bere kultur eta literatur ezagutza izango litzateke, zeren eta bere etxean sekulako luburutegi ona baitauka. (Adib., LARRAS-QUETen obra guztia nik bere etxean ezagutu dut edota, Irlandako 1937ko Konstituzio famatua -gaelikoz eta ingelesez idatzia- berak erregalatu zidan aspaldi) beraz, irakurle zorrotza dugu Marc, eta hori guztiek jakin behar dute.

Guzti horregatik esan behar dut, meritu oso handia duela daraman bizimodua eramateko eta hori garantia bat da.

Emilio LOPEZ ADAN "Beltza"

Neretzat oso pozgarria da hona etortzea batetik, Marc-en lagunmin naizelako eta bestalde, Jose Luisek aipatu gisa une askotan hurbiletik ezagutu izan dudalako eta militantea, abertzalea denez merezi duelako omenaldi hau.

Bigarrenik, Jose Luisek aipatu du Marc kultura handikoa dela eta hori egia da, bai literaturaz, bai politikaz,... edota, herri xumeez duen interesaz.

Baita ere azpimarratzekoa da gaur egun euskal abertzalek ematen den ideia, (persona basatiak omen, kulturaz at, mogimendu kulturaletatik desafortatuak eta tripetatik ateratzen zaigunaz bakarrik sinesten dugunak izaki, nonbait), baina kulturak zer ekarri digun, kulturak nola izan behar duen, Marc-en idatzietan eta obretan, argi eta garbi ikus daiteke eta hor dago beste frogak bat, nazionalismoa basatia dela esaten duenari, beste nazionalismo basatiago baten indarra ezkutatu nahi dela adierazteko. Eta azken puntua, Marc-en ohoretan, aktualitate handikoa eta aitortu behar da, ezker aldeko mogimendu abertzaleak iduri dominantea, -ideologi dominantea-, marxismo leninismoa izan dela eta behar bada gaur egun oraindik ere hori dela, baina askotan esan dute orain komunismoa krisian dagoela esaten delarik, ez dela egia, hori ez baita inoiz komunismoa izan, ezta sozialismoa ere, zuen jite autoritarioengatik. Eta autoritarismo hori kenduta -baita marxismo leninismoan ere- komunismoak zuen balore guztiak aktualitate handiena eta(zati bat falta da)..... nobait konpreni dezagun oraina ez dela zaharkituta gelditzen ari den marxismo zaharrarekin bategitea hil arte azken Numantzia, baizik eta liberalismoaren kantuetan sinistu gabe, demokrazia liberalaren tranpa eta zepoetan erori gabe, berriz hartu komunismoak duen jarrera autoritarioa eta libertarioa Euskal Herrian aurrera eramateko eta ezkerren su ttipi horri eusten

Marc-ek asko egin du eta hori egun publikoki eskertu nahi diot.
Patri URKIZU.

Marc-ek beti aitortu izan dit poz handia sentitzen duela Lezon aurkitu izan dudan bakoitzean. Benetazko maitasuna diolako gure herriari, Lezoko herriari, Lezoko Unibertsitateko herri honi (lehen aipatu gisa, bere leinu zaharretan lezoarrak dituenez), eta etorri izan denean eta elkar topatu dugunean, ideien edota sentimenteren berdintasuna somatu izan dugu elkarrekiko.

Eta hemen esandakoari ez diot ezertxo ere erantsi nahi, baizik eta esandakoak oso ondo esanda daudela eta puntutxo bat bakarrik adierazi nahi nuke, hau da, euskal literaturaren arloan eta euskal letren munduan inork deus gutti egiten zuenean (40. hamarkadako gerla garaian, gudari asko eta asko gartzelan zeuden garaian) euskal literatura bultzatu zuen bakarra berau izan zela, bere diruz eta bere poltsikoz ANTZINA aldizkaria berak argitaratzen zuelako eta oraindik, berrogeitamar urte pasa ondoren, bere lumak hor jarraitzen duela zorrotz-zorrotz idazten, eleberri bat idazten ari baita artikulon zatia den IRAETA ren titulupean.

Eta IRAETA dela-ta, poematxo bat idatzi dut, hona hemen:

IRAETA, IRAETA
arpa eta txalaparta
Irlandako armarritan
arpa zaigu ageri
eta zelterren hizkuntzan
bardo bat kantari.

IRAETA, IRAETA
arpa eta txalaparta.
Euskal Herriko oletan
txalaparta da ari
burdindun hots artean
kanta hau ibiltari.

IRAETA, IRAETA
arpa eta txalaparta.
Iraetako plazetan
zortzikoak dantzari
kartzelako burdinpetan
hamaika eusko gudari.

IRAETA, IRAETA
arpa eta txalaparta.
Andreone zahar honetan
eutsi batasunari
eta kanta orok, goraki
euskal askatasunari!

Maite IDIRIN, kantaria

Nik ere zertxobait esan nahi nioke; "**Gastibeltzaren karabinak**" deituriko eleberrian bada klabezin zahar bat edo antzekoa eta nahiz eta nik orain ez dudan horrelakorik eta musika munduan ari naizenez, Nafarroako kantu zahar bat eskainiko diot.

"Haritz adarrean belatxinga dantzan,..."

AZKEN OHARRAK

Azkenik, Luis JIMENEZ DE ABERASTURI idazleak galdeketa bat luzatu zion Marc-i, baina erdaraz izateaz gain oso ulergaitza denez, bertan behera utzi behar izan dut, tamalez. Agian, beste norbaitek pazientzia eta imajinazio handiagoz transkriba lezakeenaren esku utziko dut.

Mahai-ingurua hitzez-hitz ematen ahalegindu naiz eta zatiren bat faltan somatu baduzu grabazioa egiterakoan erabilitako tresneria desegokiaren erruz izan da eta inola ere ez hizlariaren gabeziak. Barka nazate eta zuk barka nazazu, irakurle!

Baina Marc bere OROIMENAK idatzi gabe zendu zen iaz Martxoak 21ean eta gure artetik joan zeneko urtehurrena betetzen den egunotan, bihoakio gure agurra bihoztez eskainitako omenaldia oroitzuz,

Agustina PONTESTA